
Francka Premk

Ključ, ki vrata vsa odpira: preneseni pomeni, diskurzi v funkciji celovitosti in njihova identitetna vloga pri Marji Boršnik in Janezu Premku

objavljeno v:

Jerca Vogel (ur.): *Slovenščina – diskurzi, zvrsti in jeziki med identiteto in funkcijo. Obdobja 39*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2020.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-39/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2020.

KLJUČ, KI VRATA VSA ODPIRA: PRENESENI POMENI, DISKURZI V FUNKCIJI CELOVITOSTI IN NJIHOVA IDENTITETNA VLOGA PRI MARJI BORŠNIK IN JANEZU PREMKU

Francka Premk

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana
fpremk@gmail.com

DOI:10.4312/Obdobja.39.337-346

Jezik je zrcalo in vitalno jedro duše. Je živ organizem. Njegova funkcija je, da odraža in poglavlja narodovo in človekovo istovetnost in samobitnost, ki teži k celovitosti. Zato jo lahko le pri človeku z notranjo integriteto opravlja v polni meri tako, da zrcali njegovo etnično pripadnost, hkrati pa ga spodbuja k pisanju. Polno funkcionira v diskurzih ustvarjalcev z visoko stopnjo jezikovne zavesti, ki človeško stojijo za vsako izgovorjeno in napisano besedo. Rezultat njihovih stvaritev je poimenovalna enovitost celote, univerzalnost. Tako se formira individualen besedni fond ustvarjalcev, s funkcijsko dognano, utemeljeno in izbrano strukturo osnovnih in prenesenih pomenov, ki se jim tudi jezik razkrije s svojo lastno identiteto.

Marja Boršnik, Janez Premk, preneseni pomen, diskurzi, celovitost, izročilo

Language is the mirror and vital core of the soul. It is a living organism. Its function is to reflect and deepen national and individual identity, and originality that strives for integrity. Only a person with inner integrity can use it so that it reflects his/her ethnicity and encourages him/her to write. It functions fully in the discourse of writers with a high level of linguistic awareness, who stand behind every spoken and written word. The result of their writing is the semantic unity of the whole or universality. In this way, the individual vocabulary of writers is formed, with a functionally established, justified and chosen structure of basic and transferred meanings, through which language with its own identity is revealed.

Marja Boršnik, Janez Premk, transferred meaning, discourse, integrity, tradition

1 Uvod

Raziskava se posveča vzorčnim vezanim in nevezanim besednim enotam, diskurzom in besedišču (ki se izraža tudi s prenesenimi pomeni in ekspresivnim načinom diskurza). V središču našega zanimanja so ilustrativni primeri literarnozgodovinskih obravnav Marje Boršnik in tipično figurativno izrazje, izbrano iz osrednjih pesniških zbirk Janeza Premka. Slikovite jezikovne primere prav s tem, da so izražene posredno, nosijo nadrejeno sporočilo, ki je v funkciji celovitosti ključ k vsem njunim spoznanjem, programski moto, *leitmotiv* za njun celoten opus. Osvetljeni so izrazi,

besedne zveze, besedne igre, stavki in diskurzi, ki koreninijo v življenju samem, so zrcalo ustvarjalčeve duševnosti in osrednja sredstva metaforično strukturiranega konceptualnega sistema pojmovnih povezav.

Marja Boršnik (1906–1982) je bila prva ženska profesorica za slovensko književnost na Filozofski fakulteti, začetnica ženskih literarnih študij in mladinskega literarnovednega raziskovanja (več o tem v Premk, Premk Bogataj 2015).

Janez (Ivan Branko) Premk (1939–2017) je z 22 leti končal študij prava, nato pa opravljal poklic pravnika in odvetnika. Pozneje je tudi prevajal in objavil nekaj znanstvenih člankov. S poezijo se je ukvarjal od 11. leta. Poleg 17 objavljenih pesniških zbirk jih je nekaj ostalo v rokopisu.

2 Stične točke med ustvarjalcema in identitetna vloga v njunih diskurzih/besedilih

Identitetno vlogo v članku razumemo kot osebno oz. etično in narodno zavest, izkazano v pogovornem in pisnem jeziku diskurza ali pesmi.

Vrednote in etična izhodišča, s katerimi sta se ustvarjalca osebno identificirala, so že v izbiri tem, ki sta jih ubesedovala, oz. področij njunega delovanja.

Marja Boršnik je metode empiričnega preučevanja literatov nadgradila z ugotavljanjem individualnih ritmičnih period pri porajanju svojega in tujega ustvarjalnega dela, Premk pa je prispeval k promociji psihoterapevta, filozofa in erudita Martina Kojca v elito aplikativno-izkustvenih znanstvenikov, tako da je Kojčevo filozofijo, ki zagovarja vpliv pozitivne duhovne naravnosti na izboljšanje življenjske kvalitete znotraj in zunaj nas, potrjeval z lastnim življenjem (Premk: 2016).

Potrebo po pisnem izražanju sta tako Marja Boršnik kot Janez Premk čutila že v otroštvu kot notranji imperativ in se je pri obeh uveljavljala od 11. leta naprej. Odločila sta se torej za nepretrgan, do sebe neizprosni notranji razvoj, a identitetno-etično izhodišče je pri obeh ostajalo trdno, izraženo s starogrškim aforizmom: *gnothi se auton* (Spoznaj sam sebe!).

2.1 Identitetna vloga v znanstvenem diskurzu

Marja Boršnik je iz pozabe ali celo iz anonimnosti reševala avtorje in avtorice, ki so bili v nemilosti, npr. Stanka Majcna idr., Premk pa se je uspešno ukvarjal s sodnimi postopki, ki so vnaprej veljali že za izgubljene. Ob raziskovanju mladinskega kriminala in razlogov zanj je ugotovil, da so prestopniki po večini neobičajno občutljivi in inteligentni mladostniki, ki so imeli težko otroštvo. Nekaj podobnega je pri raziskovanju velike večine besednih ustvarjalcev ugotavljala literarnozgodovinska detektivka, kakor je samo sebe imenovala Boršnikova (Boršnik: 1962; prim. Mravlje 2020: 7). Čim večji je človek, tem več energije je potrebne za osebno rast in napor osvobajanja. To dognanje izhaja še posebno iz ustvarjalkinih ženskih študij, pa tudi iz študij o Aškercu, Gregorčiču, Tavčarju, Cankarju, Majcnu idr. (Sollner Perdih v: Premk, Premk Bogataj 2015: 317–372).

Ob tem moramo omeniti Fjodorja Mihajloviča Dostojevskega, enega najprodornejših poznavalcev človeške psihe, ki mu je Premk leta 1986 posvetil predavanje

na Mednarodni mirovni akademiji Tantur (International Academy of Peace Tantur) v Jeruzalemu.

2.2 Identitetna vloga v umetniškem in strokovnem diskurzu obeh ustvarjalcev

2.2.1

V Premkovih dialogih in pesmih je obilo simbolov in podob, ki so sprva težko razumljivi, ker so preveč enostavni. S humorjem ga navdihujejo celo težke pravne zadeve.¹ Ob taki priložnosti je nastala vizionarska napoved sedanje ujme² in njenega srečnega izteka:

Sveta žetev
pustnih mask,
tam letijo šopi las,
ude veter razmetava,
vstane roka,
pade glava ...
Sveta žetev pustnih mask.
Hvalo živemu v čast
še poslednjič ti zapojem,
srečen v kraljestvu³ svojem.

(Premk 1988; Pustna, začetek in konec)

Njegove obrambe so bile največkrat na literarni višini in so ostale žive v spominu njegovih pravniških sodobnikov. Nihče pa ni prezrl njegove duhovne globine in umetniške identitete.⁴

2.2.2

Med osrednjimi tipičnimi značilnostmi, ki jih odkrivamo pri Marji Boršnik že v prvih dnevnikih, pa je treba omeniti slikovite, povečini redke stileme, značilne za stilistično niansiranje besedne umetnine tega obdobja. V *Študijah in fragmentih* (1962) uvodoma diskurzivno slika privrženost trdnim staroavstrijskim zakonitostim, a obenem ne ostaja vklenjena v duha tedanjega časa:

Delavki, ki vleče svoj življenjski voziček še iz stare Avstrije, ni bilo lahko ujeti tempo današnjih raket ... Podobno nenadomestljivo vlogo igra tudi človek na Zemlji kot Zemlja v vesolju. Vsako besedo pa ujame določen čas v svoj ritem, enako kakor vsakega posameznika, vsako generacijo in sploh vsak pojav. (Boršnik 1962: 11)

- 1 V upesnjene končne govore je kot zagovornik vnašal toliko tehtnih prispevkov in šaljk, da je moral vrhovni sodnik večkrat prekiniti obravnavo z začasnim odmorom, da se je lahko prepustil smehu.
- 2 Prognoza epidemije.
- 3 Kraljestvo 'predanost, zaupanje'.
- 4 Kolega in pisatelj Sandro Pečenko (2017: 81–82) je zapisal: »Ob sicer bolj naključnih srečanjih mi je bil kljub temu duhovno bližji kot drugi [odvetniki] in sem ga morda prav zaradi tega kot pravičnika in človeka najbolj cenil. [...] Premkove pesmi so me pritegnile, čeprav je nekatere sprva težko doumeti. Prebereš jih prvič, prebereš jih drugič, tretjič in tedaj šele jih začutiš, najprej v podzavesti in potem se prilepijo na dušo. Da, to so pesmi našega kolege, pesnika in modreca. Njegova poezija nam ga ohranja ne le v spominu, temveč tudi v duši.«

Literarnovedna šola Franceta Kidriča je Boršnikovo učila natančnosti, šola Ivana Prijatelja pa ji je omogočala razmah in širokopoteznost (Boršnik 1962: 6). Zato je njena temeljita analiza stvarnosti obogatena s stilemi in prenesenimi pomeni.

2.3 Narodno zavedna pedagogika

Profesorica je bila preganjana zaradi privrženosti svoji etnični, etični in jezikovni identiteti, slovenščini in slovenstvu. Ko je poučevala na Ptujju in sta ji bila slovenski jezik in literatura neodtujljivi notranji imperativ, je leta 1932 doživela politični pregon v Leskovac. Toliko bolj se je zavedala svoje identitete. Ugotavljala in utrjevala je ni le pri sebi, pri rojstni Borovnici, temveč pri vseh avtorjih in avtoricah, ki jih je raziskovala v svojih obravnavah (Premk, Premk Bogataj 2015). Njena dela niso le soustvarjalne psihološke, stilistične in primerjalne nadgradnje avtorjev, temveč se je tesno povezovala z njihovo notranjo podobo.

2.4 Intervju kot poseben tip literarnozgodovinskega diskurza

Poseben tip literarnozgodovinskega diskurza, intervjuja, pogovora z avtorji, je znanstvenica vpeljala najprej z Gradnikom (Boršnik 1954), pozneje pa tudi s številnimi drugimi umetniki pisane besede.

Zaradi intenzivnosti in njenega bogatega lastnega doživljanja so se k intervjujem z lahkoto odzivali tudi najbolj vase zaprti sogovorniki: literati in likovni umetniki. Po Gradnikovem mnenju more veliko literarno umetnino oceniti in poustvariti samo umetnik in se je ne da vrednotiti racionalno klišejsko s »skrhanim nožem« (Boršnik 1954: 4).

2.5 Kraj, čas, poreklo in oblikovanje identitete pri raziskovanih ustvarjalcih

2.5.1

Ogledali si bomo nekaj ugotovitev pri najožjem izboru avtorjev Marje Boršnik in nekaj Premkovih misli o dveh obravnavanih pesnikih. Pri Gradniku, Vorancu in Aškercu je identiteta globoko zakoreninjena in prepoznavna do konca življenja.

Lovro Kuhar, Prežihov Voranc je v jedru zdrav in dober. Biti z vnanjim svetom eno – to je bistvo in velika umetnost Prežihove epike. (Boršnik 1962: 337–338)

Boleče zagrizen v svojo zemljo je Gradnik črpal moč za svojo rast samo iz nje in je ostal toliko elementaren in toliko svojski, kolikor ji je bil zvest ... Naša zemlja ima čudne, prečudne lastnosti: kot da njen posamezen del in delec stoletja zbira sile, da jih nekoč prvinsko izčrpa tisti, ki mu bo najbolj zvest. (Boršnik 1954: 4)

V tej povedi je veliko sporočil, ki pa se lahko nanašajo na večino njenih raziskovanih avtorjev iz naslednjega obdobja. S takim mnogoplastnim, sicer ekspresivnim izrazom se literarni zgodovinar lažje približa dojemanju avtorjevega besedila oz. njegovemu kritičnemu vrednotenju. Parafraza metaforičnega veččlenskega izraza z na videz slabšalnim prenesenim pomenom »zagrizen« podaja pomen zvestobe, trajno identitetno prepoznavnost, »boleče« se navezuje na težko preteklost.

2.5.2

Tudi Premk se je kot raziskovalec in še bolj kot pesnik ukvarjal z Gradnikom. V jubilejni zbornik je ob Gradnikovi smrti zapisal, da kot interpreti Gradnikove poezije lahko vstopijo vanjo »le tisti, ki imajo dovolj ljubezni, da tvegajo vstop. A dno ljubezni je oddaljeno.« (Premk 2008: 119)

Anton Aškercu, ki ostaja kljub baladnosti vedno na trdnih temeljih svojega izvora, je v veliko oporo njegov trdi, odporni, trmasti rod, ki »z glavo bi skozi zid« (prim. Boršnik 1939: 7). Ve in čuti se, da gre za velikega umetnika, ki ohranja svojo identiteto. Predvsem pa zdrži v svoji intenzivnosti in premočrtnosti. Ob tem dodaja Janez Premk Marji Boršnik nekaj misli o Aškerčevem izrazu:

V svoji kamniti doslednosti izraza, ki ga v slovenski poeziji nihče ni presegel, v svoji baladnosti epske pripovedi, nihče drug tudi ni dosegel take zgoščenosti, usodnosti in enkratne neponovljivosti, ki Aškercu uvršča v sam vrh svetovne poezije ... Brodnik, Ponočna popotnica, Mejnik in še druge so utelešenja, ki bodo spremljala Slovence, dokler bo slovenščina kot jezik obstajala. S to dilemo obstoja slovenščine pa se je Boršnikova ukvarjala vsaj toliko kot Stanislav Škrabec. Seveda so Aškerčeve pesmi kot vse, ki so imele genialnega avtorja, neprevedljive. Kar je izpostavila Marja Boršnik kot enoplastnost, ker v njegovi poeziji ni prvin, ki bi človeka odmaknile od trdnih, realnih, enkratnih tal, je po čudežni transcendentni logiki sčasoma postala kvaliteta, ki jo je dodal čarovnik čas. Nekatere pesmi s časom pridobivajo na teži in kvaliteti in so antološke v svetovnem merilu. To je kasneje Marja Boršnik tudi uvidela, kar dokazuje, da se je bila pripravljena ob avtorjevem delu vse življenje razvijati (Premk, Premk Bogataj 2015: 159).

Medtem ko je Aškerčev izraz po večini enoumen, je Premkov načeloma pomensko večplasten in prvi hip zagoneten zaradi svoje večpomenskosti. Pri vsej njegovi poeziji gre za poskus sestavitve celote in pot do tega kaže naslovna pesem v identitetni vlogi.

2.6 Pesniški izraz Janeza Premka

Objektivno sliko o identitetni vlogi Premkovega pesniškega izraza nasploh je podal njegov dolgoletni založnik Peter Amalietti v spremni besedi k pesniški zbirki *Selitve – Med molitvijo in praznino biti*:

Sicer pa že Premkov velikanski pesniški opus, ki mu v naši domovini skorajda ni premca – in to ne le po količini – ne priča le o njegovi veliki ustvarjalnosti, plodnosti in dolgoživosti, temveč je tudi nekakšno jamstvo o iskrenosti in prepričljivosti njegovega ustvarjalnega razvoja. Njegovo novo pesniško zbirko (Selitve, 2015) krasijo zlasti zgoščenost sloga, zenovsko minimalistični verzi, gospodarnost in jasnost izraza, zabrisanost pomenov in sporočil, kabalistična kriptičnost, pretanjeni simbolizem in visoko razvita simbolika, vse to pa začini velika sporočilna vrednost pesnikovih spoznanj, ulovljenih v črke na papirju te pesniške zbirke, šestnajste po vrsti. In čeprav so te pesmi prav po lirično krhke in navdihnjene, jih lahko pogojno uvrstimo v dotlej teoretično še neopredeljeno posebno pesniško zvrst, ki jo lahko imenujemo hermenevtična ali spoznanjska poezija, kakršno sicer edina neguje vzhodnjaška modrost (Kabir, Hafiz, Rumi ...). (Premk 2015: 84–85)

Poglejmo si pesem Gladina iz te zbirke.

Gladina

Slutiš orla,
ki živi, vkovan
z zlato verigo,
in raste in se veča,
da ti življenje
v njegovo dno odteka.
In ko ti
odteče kri
prost orel
zlato verigo pretrga
zamahne v sonce
in čez dno nebesnih čeri
gladino resničnosti preplava.
(Premk 2015)

Srečujemo se z vrsto pesniških figur: metafor in metonimij, z osrednjo simbolno prvino, orlom, ki ponazarja vidovitega pesnika, hrepenečega po svobodi, z metaforami v medsebojnem antitetičnem paralelizmu členov: *vkovan z zlato verigo* – prizemljen, začasno obsojen na bivanje na ravni iluzije, *zlato verigo pretrga* – se osvobodi; s parabolama: *ko ti odteče kri* – ko umreš; *gladino resničnosti preplava* – prestopi iz iluzije na drugo, resnično raven bivanja. Pesem nazorno kaže avtorjevo identiteto, globino in širino.

Premkovo slikovito upodabljanje v poeziji z nizanjem parabol pogosto spominja na svetopisemski slog. Pesem, ki sledi, povezuje neubranost človeka in zunanjega sveta, obeh navidezni protipolov, v harmonično, meristično celoto.⁵ Človeka na videz abstraktna vez ljubezni združuje z neživo in živo naravo, njegovim protipolom, in mu zagotavlja trdnost v identitetni vlogi.

Gore ljubim

Ljubim gore
so starejše kot jaz
od tolikih noči
od tolikih noči
ljubim barje,
je pametnejše kot jaz
od tolikih dni
od tolikih dni
ljubim drevo
je večje kot jaz
od toliko listov
od toliko listov
ljubim oblak

5 V starozavezni hebrejščini besedna para nebo in zemlja, noč in dan tvorita besedno figuro, imenovano merizem, v katerem sta dve nasprotni stvari združeni v en vseobsegajoč pojem.

je težji od mene
 od toliko žalovanja
 od toliko žalovanja
 ljubim kamen
 je tišji od mene
 od toliko molčanja
 od toliko molčanja
 ljubim pesek
 je svetlejši od mene
 od toliko svetlobe
 od toliko svetlobe.
 (Premk 2017)

Luč
 Ključ
 ki vrata
 vsa odpira
 pesem
 vedno ti sledi
 ogenj
 ki vse požira
 vse
 kar znova
 oživi.
 (Premk 2016)

V prvotni redakciji se je glasilo: *pes (ki vedno ti sledi)*. *Pes – pes-em* je besedna igra, ki jo slovenščina dopušča. V prvem pomenu sta *pes* in *pesem* ne le diametralno nasprotni, temveč nezdružljivi besedi, v prenesenem pomenu pa pomenita isto. Z metaforo ni podana le celotna vizija ustvarjanja (prim. Boršnik 1973: 52), temveč tudi celotna dinamika življenja in zavezanost poslanstvu in koreninam: sem samo, če pišem pesem, ki mi sledi kot pes. Kaj pomeni beseda na vseh ravninah, v vseh dimenzijah? Pesnik, zavezan svojemu kraju in obenem zunaj svojih okvirov, je nosilec besede. Tudi ne ostaja zasidran v času, ker deluje hkrati zunaj svoje fizične navzočnosti. Pesem omogoča ogromno razlag, do prepoznanja kozmičnih razsežnosti. Ena izmed njih je tudi: navdih je dolg in je darilo, ne predmet polaščanja, pes je človekov ego, njegova sebičnost, ničemurnost, to pa so največji sovražniki njegove prave identitete. Pesnikova identitetna vloga je v prvi vrsti ustvarjanje in zavedanje o enkratnosti naše zemlje in jezika.⁶

6 Poglejmo, kaj je o pesmi napisal avtor sam: »Ničesar ne moremo vedeti, samo razdajamo se lahko. Je čas, ko začne vsaka črka, prepolna pomena, prepevati. Takrat si veliki beli človek ... prepuščen vsemu, tudi smrti ... na mostu, ki veže dva svetova: med bivanjem in nebivanjem. Biti sredi vsega (prim. Boršnik 1979: 19). V zgodbi iz 1001 noči hoče Duh Aladina najprej ubiti, nato ga pa Aladin prevara, ko se Duh v resnici ujame v svojo lastno past – ničemurnost. Ostane ljubezen in popolna predanost lastnemu drugemu – drugim. Pod vplivom zvoka prvega glasbila na svetu je nastala pesem: piščali, stare 60.000 let, ki so jo odkrili pri nas v jami v Divjih Babah in jo je identificiral Ljuben Dimkaroski (1953–2016).«

Zakaj Slovenci?

Zakaj Slovenci in nič drugega?

Ker ni nikogar,
ki bi v abecedi
besedo razodel.
Ker ni nikogar,
ki bi v celoto
jo drugače
lahko izpel,
v Celovcu jo na križ pribil,
v belini jo Beljaka
vso razkril
in jo zacelil
kot je Triglav bel
in kot je dobri Doberdoba grob
jo napojil
(Premk 1988)

Ko je pisal zbirki *Čaščenje* (1988) in ADASAM (*Podobe in spevi* 1993: 79–140) (v obratni smerni se naslov bere kot Masada; Masada je prvi del te zbirke), je Premk s palindromi opozoril na posebno notranjo pomensko dinamiko. Takrat še nihče ni poznal 66.000 izkazanih slovenskih palindromov (Kumše 2020). V njih so skriti modrost življenja, samosvojost in domoljubje.

Pesem Sorško polje, ki s svojimi metonimično-metaforičnimi stopnjevanji upodablja lepoto groze (sintagma je pesnikov stilem), je Premku pomenila del slovenske narodne identitete.⁷

Sorško polje

Slišimo še oddaljeno petje ptic.
Sklonilo se je trinajst zvonikov cerkva.
Zvonovi vetra so ujeli angelski klic.
Breze v visokih vejah nosijo cvetove neba.
Spomladi šumijo stopinje v grozljivi mir.
Nikjer ni več otrok.
Večerna smrt se vozi s severnih gora.
(Premk 1969)

Zadnja Premkova pesem, le navidezni oksimoron, je doživela absurdno rojstvo. Rodila se je za druge kot najlepša izmed vseh, ker je iskrena daritev neomajnega zaupanja in vere.

7 Nastala je v letu 1966/67, ko je skupaj s pisateljico in odvetnico dr. Ljubo Prenner preprečil razlastitev kmetov na Sorškem polju. »Kot argument dr. Ljubi Prenner pa niso bile navedene le vse znane ekološke danosti, pač pa je na začetku odvetnica v svoji obrambi recitirala pred sodiščem Gregorčičevo pesem Kmetski hiši in tudi Jenkovo pesem Na Sorškem polji. In takrat sem napisal tudi sam pesem Sorško polje, kjer sem skušal izraziti vso bolečino in lepoto ob srečanju z naravo, ljudmi in njihovo usodo in hkrati z usodo Sorškega polja.« (Janez Premk)

Zadnja pesem

Zadnji pesmi na pot,
 ki ti je
 ne bo dano
 zapisati.
 Ta bo najlepša,
 saj jo boš
 prepustil drugim.
 (Premk 2016)

Anakolut po prvi, toliko obetajoči vrstici, sprva šokira. Vezno tkivo besed se nato stke v harmonično celoto. Sreča je v dajanju sebe celega in s tem v prejemanju celotne vednosti o sebi in vsem. Pesnik se je podoživel in odprl svetu prav z manjkajočo celoto, tj. s tem, da se je iz nje izmaknil, z manjkajočim besedilom, prepuščenim bralcu. Pri pesmi, ki je in je ni, je prazni prostor čudežna celota bivanja.

Celota in čudež se rodita v največji stiski, človekov jaz se preda navdihu in preide v *nič*. Priljubljena Premkova pogosta besedna igra: *čin – nič* prične učinkovati v onostranstvu, ki postane *resničnost*. Oba predznaka sta v pesmi Onostranstvo izražena z zamolkom.

Onostranstvo

Čeprav vemo,
 da ni ničesar tam,
 je prav ta NIČ,
 ki tukaj vse določa,
 da se spreminja v ČIN.
 In prav to vse
 je tukaj,
 ki tamkaj nič poraja,
 da vse kipi
 in raste
 v to oddaljenost,
 kjer v vrelcu
 večno novo vse
 nastaja.
 (Premk 1988)

3 Zaključek

Definicijo identitete sta Janez Premk in Marja Boršnik razumela po sebi kot popolno zvestobo sebi in svoji zemlji. Boršnikova podaja svoje izhodišče pri raziskovanju identitete besednih umetnikov v *Študijah in fragmentih*. Uvodoma slika privrženost tradiciji, obenem pa kaže posluš za vsa nova utemeljena spoznanja, ki pripomorejo h kvaliteti in aktualnosti njenih literarnih prispevkov, znanstvenih razprav in vzajemnih diskurzov. Pesnik Premk pa z naslovnim verzom pesmi Luč (*Ključ, / ki vrata / vsa odpira*) izkazuje svojo zakoreninjenost v izročilu, ki jo odraža s širokim naborom besed v prenesenem pomenu. Oba se zavedata, da se organičnost materinščine ne

izgublja, če ni le orodje v funkciji lastnih ambicij in manipulacij. Najboljše izhodišče za utrjevanje jezika in za izkristalizacijo notranje resničnosti je čist, neokrnjen jaz, neomajna vera in poštenost. Bila sta vzorčna primera za diskurze, ki so plodoviti, če se krešejo mnenja med enakovrednimi sogovorniki. Duh časa in nenehno ozaveščanje zahteva napor osvobajanja od starih miselnih vzorcev, s tem pa tudi nove metode literarnozgodovinskega in kritičnega dela. Neodvisno drug od drugega sta prišla do roba znanosti z interdisciplinarnimi ugotovitvami, ki pa jih danes stroka že priznava. Pesmi Zakaj Slovenci in Par razkrivata dinamiko, kulturno in duhovno zgodovino slovenskega jezika.

Viri in literatura

- BORŠNIK, Marja, 1939: *Aškerc. Življenje in delo*. Ljubljana: Modra ptica.
- BORŠNIK, Marja, 1954: *Pogovori s pesnikom Gradnikom*. Maribor: Obzorja.
- BORŠNIK, Marja, 1962: *Študije in fragmenti*. Maribor: Založba Obzorja.
- BORŠNIK, Marja, 1962: Ernestina Jelovškova. *Študije in fragmenti*. Maribor: Obzorja.
- BORŠNIK, Marja, 1973: *Ivan Tavčar. Leposlovni ustvarjalec. 1, 1863–1893*. Maribor: Obzorja.
- BORŠNIK, Marja, 1979: Oton Župančič. France Bernik (ur.): *Sredi vsega*. Ljubljana: Slovenska matica. 19–43.
- KUMŠE, Janez: *Palindromi*. <http://bos.zrc-sazu.si/palindromi/index.html> (dostop 20. 4. 2020)
- MRAVLJE, Neža: Pozabljene Ljubljančanke: Marja Boršnik – Literarnozgodovinska detektivka. *Dnevnik* 24. 2. 2020.
- PEČENKO, Sandro, 2017: Janez Premk, Ivan, Branko, pesnik in odvetnik (1939–2017). *Odvetnik* 82. 81–82.
- PREMK, Francka, PREMK BOGATAJ, Eva, 2015: *Prof. dr. Marja Boršnik, prva dama slovenske slavistike*. Kranj: Mestna občina, Gorenjski muzej.
- PREMK, Francka, PREMK, Janez, 2016: *Srečevanja z Martinom Kojcem*. Škofja Loka: Domus Litisia.
- PREMK, Janez, 1969: *Pesmi*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Pota Mladih).
- PREMK, Janez, 1988: *Čaščenje*. Ljubljana: samozaložba.
- PREMK, Janez, 1990: *Masada*. Kranj: samozaložba (Zbirka Fondi Oryja Pála).
- PREMK, Janez, 1993: *Podobe in spevi*. Ljubljana: samozaložba.
- PREMK, Janez, 1996: *Mrtvo morje*. Ljubljana: samozaložba.
- PREMK, Janez, 1997: *Masada*. Prevedla Staša Briški-Bailey. Kokrica: Gorenjska založniška družba.
- PREMK, Janez, 2001: *Magnetna gora*. Maribor: Mariborska literarna družba.
- PREMK, Janez, 2004: *Medprostori*. Maribor: Mariborska literarna družba.
- PREMK, Janez, 2008: Gradnik človek, sodnik in pesnik. Fedora Ferluga - Petronio (ur.): *Alojz Gradnik, pesnik Goriških brd*. Trst: ZTT EST.
- PREMK, Janez, 2008: *Prihodi*. Ljubljana: Amalietti&Amalietti.
- PREMK, Janez, 2011: *Tvoja bližina*. Ljubljana: Amalietti&Amalietti.
- PREMK, Janez, 2013: *Izročilo*. Ljubljana: Amalietti&Amalietti.
- PREMK, Janez, 2015: *Selitive*. Ljubljana: Amalietti&Amalietti.
- PREMK, Janez, 2016: *Zlata nebeška vrata*. Škofja Loka: Domus Litisia.
- PREMK, Janez, 2017: *Pojoča gora*. Škofja Loka: Domus Litisia.
- SOLLNER PERDIH, Anka, 2015: Bibliografija prof. dr. Marje Boršnik. Eva Premk Bogataj (ur.): *Prof. dr. Marja Boršnik, prva dama slovenske slavistike*. Kranj: Mestna občina, Gorenjski muzej. 317–372.